

BABİL ANISINA...

...onlar eski toprakları terk ettikten sonra büyük denizin ötesinde yeni yerler buldular, orada oturdular. Birbirlerine 'gelin yeni bir düzen kuralım, tek bir küresel dil konuşalım, özgürlüğü bütün dünyaya yayalım' dediler. Bütün Ademoğulları bu çağrıya uydu. Emeği terk edip, ranta koştular. Tanrıdan yüz çevirdiler, kendilerine yeni bir küresel tanrı yaratıp ona tapındılar. Yüksek kuleler kurdular, buralardan dünyayı yönettiler, daha çok satıp daha çok kazandılar. Rant değer kazandıkça öteki Ademoğullarının emeği daha da ucuzladı. Giderek yoksullaştılar, özgür düzenin çağdaş köleleri oldular: hayallerini, evlerini, satın alma güçlerini kaybettiler. Sonunda onların emeği ve satın alma gücüyle ayakta duran yüksek kuleler büyük gürültüler çıkararak yıkılıp yerle bir oldular. Felaket bütün yeryüzüne yayıldı. Bu büyük tufanda Ademoğulları daha önce yüz çevirdikleri tanrıya geri döndüler, ondan medet umdular, çünkü herkes büyük kuleleri yine tanrının yıktığını sanmıştı. Hiç kimse büyük kuleleri yıkanın tanrı olmadığını görmemişti...(*)

Neriman Saraçoğlu(**)

MELEKLER ŞAHİT OLSUN HEPİMİZ JÜPİTERİZ!

Önce kent merkezlerinde sonra da her semtte birer ikişer mantar gibi biten büyük alışveriş merkezleri gündelik yaşamımızı çoktandır sarmalamaya başladı. Tüketim konusunda en hesaplı ve kuşkucu olanlarımız bile kısa zamanda alışveriş merkezlerinin büyümesine kapıldılar. Kentin ve çalışma ortamının gündelik koşturmasından bunalan insanlar, bütün ihtiyaçlarını tek bir büyük (süper, hiper, gros...) dükkândan, bir seferde temin edebilmenin sağladığı kolaylığa ve rahatlığa bıraktılar kendilerini...

Elektrikle aydınlatılan alışveriş merkezlerinin suni ışığı, meydanlardaki eski dükkânları yıkayan günışığını bastırdı. Alışveriş merkezlerinin kolaycı pırıltısı karşısında şehrin eski cazibe merkezleri olan çarşıların, meydanların, bulvarların ışığı soldu. Gündelik yaşamın hızına ayak uyduramayan bu mekânlar birer birer yarış dışı kaldılar, gözden düştüler.

Sattığı malın bütün özelliklerini bilen ve malını satmak için müşteriye dil döken, müşterinin ağzından girip burnundan çıkan tecrübeli, hünerli çarşı esnafının yerini, tek tip iş elbisesi giyen, sattığı malı tanımayan ve müşterinin satın almasını da fazla umursamayan, alışveriş zincirinin az ücretli çok çalışan yeni yetmeleri aldı.

Kırk yıllık esnaftan alışveriş yaparken kılı kırk yaran "biçare" ev kadınlarının yerini, iş yerinde akşama kadar kırk kapının ipini çekmekten yorgun düşen, sonra da sofraya yemek

(*) Babil Kulesi Söylencesi yazar tarafından günümüze uyarlanmıştır. Orijinali şöyledir: "...ve bütün dünyanın sözü bir, dili birdi. Şarktan göçtükleri zaman sinear diyarında bir ova buldular, orada oturdular. Birbirlerine 'gelin kerpiç yapalım, onları iyice pişirelim.' Onların taş yerine kerpiçleri, harç yerine ziftleri vardı. 'Yeryüzünde dağılmayalım diye kendimize bir şehir, başı göğe erişecek bir kule yapalım' dediler. Ve Ademoğullarının yapmakta olduğu şehri ve kuleyi görmek için Rab indi. 'Onlar bir kavim, hepsinin tek dili var. Gelin inelim birbirlerinin dilini anlamasınlar diye onların dilini karıştıralım.' Rab onları oradan dağıttı ve şehri bina etmeyi bıraktılar. Bundan dolayı onun adına Babil dendi..." (Tevrat, Yaratılış(Tekvin); 11:1-9)

(**) Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Denetçisi

koyma telaşıyla kendini büyük marketlere atıp, eline geçeni alış veriş arabasına tıktırarak “ümitsiz” iş kadınları aldı.

Sonunda alışveriş merkezleri zamanla kenti ve kentlileri yuttu. Şimdi hepimiz büyük bir alışveriş merkezinin içinde yaşıyoruz. Çünkü işten, okuldan, evden, ailemizden, uykumuzdan, trafikten geriye kalan tüm zamanımızı alış veriş merkezinde geçiriyoruz. Her ne kadar cüzdanimızda çeşitli kimlikler ve kredi kartları taşıyorsak da gündelik yaşamımızın en büyük bölümünü “müşteri” kimliği altında yaşıyoruz. Zaman zaman insan olabiliriz, hatta çoğu zaman anne, baba, çocuk olabiliriz, değişik mesleklerde de çalışabiliriz ama biz hepimiz en çok “müşteri”yiz. Adeta bir dinin müridi gibi, müşteri olma sorumluluğunun gereklerini ihmal etmeden yerine getiriyoruz. Büyük alışveriş merkezlerinde, aksatmadan yerine getirdiğimiz bir ibadettir alışveriş. Şöyle bir çevreye baktığımızda sayıları henüz ibadethaneler kadar olmasa da, onların hepsinin toplamından daha çok müşteriye hizmet etme kapasitesine sahip görünüyor alışveriş merkezleri. Her ne kadar beraber yaşama kültürümüzün zayıf olduğu iddia edilse de, kendimizi topluca tüketim tanrısına adadığımız bu alışveriş tapınaklarında, birlikte yaşıyor, ortak bir yaşamı paylaşıyoruz. Melekler şahit olsun, hepimiz Jüpiteriz. Ve hepimiz marketlerde benzer davranışlar sergiliyor, ortak tutumlar geliştiriyoruz. Böylece gündelik yaşamın monoton sahilinde çırpınıp durduğumuzu sanırken, farkına bile varmadan yeni bir alışveriş kültürü oluşturuyoruz.

ASLINDA HERŞEY HAYAL KURMAKLA BAŞLIYOR...

Günlerden Pazar. Adam evinde eşi ve çocuklarıyla sakin bir tatil günü geçirecekti. Kahvaltı hazırlamak için mutfığa gitti. Kahvaltılıkları gözden geçirmek için buzdolabının kapısını açtı. Hafta içi olsa belki ama bugün Pazar ve gördükleri onu tatmin etmedi. Birden bir şimşek çaktı ve hayal gücü devreye girdi. Yakındaki bir alışveriş merkezine ya da markete bir koşu, mümkünse ışınlanarak gidip, kahvaltılık bir şeyler almayı ve bu güzel tatil gününde mükellef bir kahvaltı yapmayı hayal etti. Hemen üzerini değiştirip evden çıktı. Arabaya atlayıp yola koyuldu. Ama dev marketin girişindeki araç sırasını görünceye kadar, o Pazar sabahı onun gibi binlerce kişinin aynı zorunlu hayali kurduğunu hiç düşünmedi. Bu gerçeği görmek onu hiç mutlu etmedi. Otoparka girmek için sıra beklerken bir hayli vakit kaybedecekti. Arabasını park ederken etraftaki sabırsız sürücüler de korna çalıp sınırlarını allak bullak edecekti. Yapacak bir şey yok, yola çıkmıştı bir kere... Allaktan hava aşırı sıcak ya da soğuk değil, yoksa bir de kapalı otoparka girmek için çile çekecekti.

İLK KARŞILAŞMA OTOPARKTA...

Kalabalık otoparkta arabasını giriş kapısına en yakın yere park edebilmek için tur atmaya başladı. Bir tur, iki tur, üç tur derken... *“Hah! İşte şuradakiler alışverişlerini bitirmiş çıkıyorlar galiba. Üstelik de burası marketin girişine en yakın yer. Çok şanslıyım”* diye düşündü. Yavaşça o tarafa doğru süzülüp yanaştı ve sabırla beklemeye başladı. Bir yandan da elleriyle direksiyon üzerinde asabi bir ritim tutturdu: *“Tanrım, ne kadar da yavaş hareket ediyorlar. Alacaksın torbaları, koyacaksın bagaja, hepsi bu kadar.”* O beklerken yanından geçen bir arabanın az ileride boş bir yer bulup park ettiğini gördü. *“Kahretsin, nasıl da fark*

edemedim... Hadi, hadi acele edin, bekliyoruz burada... O da ne?" Park yerinden çıkmasını beklediği aile, poşetlerini arabaya bırakıp geri gitti. Boşu boşuna beklemişti. Öfkeyle arka arkaya kornaya basıp, bağırmaya başladı: "Kardeşim söylesene gitmeyeceğini, ne diye beklettin iki saat boşu boşuna?.." O bağırınca öteki de cevabı yapıştırdı: "Çattık be! Ben mi bekle dedim sana, beklemeseydin başka park yeri mi yok?"

ALIŞVERİŞ İÇİN İYİ BİR DONANIM GEREK

Adam "*Ya sabır*" çekip tekrar turlamaya başladı, ama zaman da geçiyordu. Çaresiz ücra bir köşeye arabasını park etti. Ve işte 200 bin metre kare kapalı alanı olan dev alışveriş merkezi bütün fantezilerini gerçekleştirmek için karşısında duruyordu. Ama ne yazık ki o bugün sadece kahvaltılık birkaç şey alıp çıkacaktı, diğer mağazalara başka zaman uğrayabilirdi. Aslında keşke evdekilerin uyanmasını bekleyip onları da getirseydi. Alışverişten sonra yukarıdaki restoranlardan birinde kahvaltı eder, sonra biraz daha alışveriş yapar, sonra sinemaya gider, sonra bir yerde oturup kahve içerlerdi. Sonra da zaten akşam olurdu. Adamın aklına, geçen hafta alışveriş merkezinde karşılaştığı eski bir arkadaşının söyledikleri geldi. İş değişikliği nedeniyle ailesiyle birlikte kente yerleşen arkadaşı, "Balıkesir'deyken hafta sonları çoluk çocuk pikniğe giderdik, burada ise Pazar gününü alışveriş merkezinde geçiriyoruz" demişti.

Bir yandan arkadaşının söylediklerini düşünürken bir yandan da alışveriş arabalarının durduğu bölüme yöneldi. Tabii onun gibi başkaları da. Neyse gözüne kestirdiği, az hırpalanmış, içine çöp vs. bırakılmamış bir alışveriş arabasına yapışıp çekti... Çekti ama araba bir türlü gelmedi. Görevliler arabaları iç içe geçirip itekleyerek oraya bıraktıkları için arabaları birbirinden ayırmakta zorluk çekti. Bu sırada, "*Ama ben sadece kahvaltılık birkaç şey almak için geldim. Alışveriş arabasına ihtiyacım yok*" diye düşündü. "*Aman ne olacak canım, belki ufak tefek başka ihtiyaçlar da çıkar, en iyisi yanıma alışveriş arabası alayım...*" Son düşüncenin verdiği güçle arabayı sıkıştığı yerden söküp markete doğru ilerledi. "*O da ne!*" Arabayı itmek için gerektiğinden çok daha fazla güç harcıyordu, çünkü tekerlekleri takılmış, dönmüyor, bu yüzden de zeminde korkunç sesler çıkarıyor. Ama geri dönüp değiştirmeye üşendi, zaten artık... Marketteydi.

NEREDEN BAŞLAMALI?

Adam, tabak çanaklardan, giysi, elektronik eşya, kitap, manav, kasap, hazır gıda, balık ve ekmeğe kadar 40 bin çeşit ürünün dizildiği uçsuz bucaksız reyonlar, koridorlar boyunca insan seli ve keşmekeşin içindeydi artık. Alışveriş arabasını ite kaka bu karmaşanın içinde gıda bölümüne doğru gitmeye başladı. Ama içerisi o kadar kalabalık ki. Şerit ve yön kavramı olmayan bir otobanda karşıdan, arkadan, sağdan, soldan gelen arabalara çarpılmamak için tüm sınırlarını germiş ilerlemeye çalışıyordu. Karşısına, reyonlara göz atan sahipleri tarafından orta yere başıboş bırakılmış arabalar ve alışveriş merkezinde karşılaşılacak derin muhabbete dalan araba sahipleri çıkıyordu. Zamanını çalarak Pazar gününü berbat ettikleri için hepsine içinden verip veriştirip aralarından sıyrıldı ve biraz peynir almak için kendini süt ürünleri reyonuna attı. "*O da ne? Burası şarküteri reyonu olmuş. İyi ama süt ürünleri nereye gitti?*" Bilinçsizce uzanıp yakındaki raftan bir kangal sucuk alırken, içten içe, müşterilerin marketin tümünü

dolaşmaları ve daha çok alışveriş yapmaları için sık sık reyonların yerlerini değiştiren, yüzlerini hiç görmediği kurnaz satış görevlilerine kızdı. Tam o sırada raftaki “promosyon” etiketi gözüne takıldı ve aslında evde kimse yemediği halde sırf ucuz diye uzanıp bir kangal daha sucuk kaptı. “*Neyse süt ürünlerini arıyorduk...*”

BİLİNÇLİ TÜKETİCİ

Ustaca bir manevrayla kalabalığın arasından sıyrılıp arka taraftaki reyona geçti. “*Dondurulmuş gıdalar... Ne hoş burada da karidesler indirimde...*” En büyük boy torbayı kucaklayıp arabasına attı. “*Peynirler nerede?*” Alışveriş arabasını ite kaka bir sonraki reyona taşıdı. “*Hah! İşte peynirler. Ne alalım? Yağlı peynir, yağsız peynir, koyun peyniri, dil peyniri, kaşar peyniri, otlu peynir, Mihaliç peyniri, Erzincan tulumu, İzmir tulumu, lor peyniri, Urfa peyniri, Antep peyniri, tel civil peyniri ya da kamamber, mozzarella, çedar, rokfor, parmesan, gravyer...*” Taş çatlasa bir saat sürecektir kahvaltıda, bir iki parça peynir yemek uğruna yarım saatlik bir eleme sonucunda nihayet hayatının peynirini seçti. “*Aman son kullanma tarihine dikkat! En yeni ürünler en yüksek ve en arka raflara konanlardır.*” Raftaki dizi dizi peynir paketlerini iki yana iteleyip arkaya uzandı ve en tazesini aldı. “*İşte bilinçli tüketici!*”

BİLİNÇLİ TÜKETİCİDEN DAHA BİLİNÇLİ TÜKETİCİ...

Kalabalığın arasında ilerleyip yumurtaların bulunduğu rafa yaklaştı. Yumurtaların karton kutularını tek tek açıp kırık olup olmadığını kontrol etti. “*Ne tesadüf her onluk kutuda bir tane kırık yumurta var.*” Bu sırada başka bir müşterinin de kendisi gibi neredeyse bütün kutuları açıp kapattığını fark etti. Bilgiç bir edayla, “Merhaba, ben de kontrol ettim her kutuda bir tane kırık yumurta var. Ben bu sorunun üstesinden başka bir markaya geçerek geldim. Bakın şu marka olanlarda kırık yok” dedi. Kadın suratına şöyle bir baktıktan sonra “Ben hem sağlam, hem de iri olanlardan arıyorum” diye cevap verdi. Adam, sadece sağlam yumurta aradığı için o anda kendini salak gibi hissetti. Hırsını çıkarabilmek için bütün zorlukları aşarak manav bölümüne gitti ve gerçek bir bilinçli tüketici gibi en kocaman elmalardan toplamaya başladı. Yan tarafta duran, nispeten daha ucuz ama gösterişsiz elmaları alan başka bir müşteriye nispet yapar gibi üç kilo kadar doldurdu. Sonunda öteki adam dayanamadı ve gözlüklerinin üzerinden ona dik dik bakarak, “Bu gıcır gıcır elmaların güzelliklerini GDO'lara (Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar), hormonlara ve zirai ilaçlara borçlu olduklarını biliyorsunuz değil mi?” diye sordu. Şakacı bir tavırla, “Tabii ki, bunları karımı yavaş yavaş zehirleyip öldürmek için alıyorum” cevabını verip oradan kaçtı. “*Hem sağlıklı olan ne kaldı ki!?*”

Biraz ilerdeki kalabalığı görünce kayıtsız kalamadı, o da aralarına karıştı. İthal kamp çadırlarına yüzde 50 indirim yapılmış. Millet kapışıyordu. Hemen bir tane alıp arabanın içine attı.

Köşeyi dönerken deterjan reyonunda da bir indirim gördü ve 20 kiloluk bir deterjan torbasını kapığı gibi arabaya koydu. Bu sırada yanına gelen bir firma görevlisi onu yeni piyasaya çıkan buhar makinesini denemesi için ikna etmeye çalıştı.

BU MİLLET ADAM OLMAZ...

Nisbeten tatmin olmuş bir ifadeyle kasalara doğru giderken, ekmek almadığını hatırladı. *“Lanet olsun...”* O kalabalığa tekrar girmesi, marketi bir baştan bir başa kat edip ekmek reyonuna gitmesi gerekiyordu. Bin bir güçlkle ekmek reyonuna ulaşır, en yakındaki paketi aldı. *“Bir şişe de nar suyu iyi gider. Ama o kadar çok çeşit var ki. En iyisi hangisi acaba?”* Hiçbir fikri yoktu. Sonunda en pahalısı en iyisidir temel prensibinden hareketle en pahalı olanı aldı. Artık bu cehennemden kaçmak için hiçbir engel kalmamıştı. Alışveriş arabasını iterek kasalara yöneldi. Bu esnada geçerken, indirim giren bir diş macunu, bir tornavida takımı ve bir kutu yara bandını da arabaya atıverdi. Nihayet sona yaklaştığını düşünüyordu. *“O da ne!”* 40 tane kasadan sadece 10 tanesi faal durumdaydı ve önlerinde sıra sıra müşteriler bekliyordu. Saatine baktı, evden çıkalı bir buçuk saat olmuştu. *“Şimdi herkes uyanmış, hatta kahvaltı bile yapmıştır.”* Nispeten daha tenha bir kasayı gözüne kestirip yaklaştı. Tam o anda karşıdan başka bir müşterinin de aynı kasaya yaklaşmakta olduğunu fark etti. Adımlarını süratlendirip bileğini burkmak pahasına ani bir manevrayla ondan önce sıraya girdi ve hiç bir şeyin farkında değilmiş gibi pişkince sırttı. Öteki adam dik dik ona bakıp başını *“Bu millet adam olmaz”* edasıyla iki yana sallayıp başka bir kasaya yöneldi. Yaptığı son manevrayla rakibini eleyerek sırayı kapandı adam zaferinden emin bir şekilde, Pazar kahvaltısı için aldıklarını yürüyen banda dizdi: İki kangal sucuk, bir büyük torba karides, peynir, yumurta, 3 kilo elma, ithal kamp çadırı, elektrikli nemlendirme cihazı, 20 kg. deterjan, bir paket peksimet (ekmek sanılarak yanlışlıkla alınmış), bir şişe nar suyu, bir paket diş macunu, bir tornavida takımı, bir kutu yara bandı...

ERKEĞİNİZİ ALMADAN ÖNCE MARKETTE TEST EDİN!

Reyonların arasında biriken gerilim, kasalarda en üst seviyeye çıkıyordu. Kasada görevli genç kadın daha öğlen olmadan canından bezmişe benziyordu. Monoton hareketlerle müşterilerin banda dizdikleri ürünlerin barkodlarını (çizgi imlerini) optik okuyucuya okutuyor, kredi kartlarını pos makinelerinden geçirip fişleri çıkarıyordu. Şu anda orta yaşlı bir çiftin işlemlerini yapıyordu. Kasiyerin önündeki yürüyen banda şeffaf poşetler içerisinde kilolarca domates konulmuştu. Adam hiç kıpırdamadan arabanın başında bekliyordu. Kadın kasiyerin optik okuyucudan geçirdiği poşetleri banttan alıp daha kalın naylon torbalara ve sonra arabaya dolduruyordu. Kadın büyük naylon torbaları açmakta zorlandığı için yürüyen bantta ilerleyen küçük poşetlerdeki domatesler biraz sonra önünde koca bir yığın oluşturuyordu. Yürüyen bandın hızına yetişmek için iki büküm olan kadın, nihayet kilolarca domatesi arabasına doldurup işini tamamladı. Bu arada torbalardan birine fazladan birkaç boş poşet koymayı da ihmal etmedi. Arkada bekleyen müşterilerin ve kasiyerin sabırsız bakışları arasında, cüzdanını çıkarmak için el çantasına uzandı. Epeyce aradıktan sonra cüzdanını bulup içinden bir kredi kartı aldı ve kasiyere uzattı. Bütün bunlar olurken adam hala kıpırdamadan dikiliyordu. Çiftin arkasında bekleyen bir kadın müşteri ayıplayan nazarlarla adama dik dik bakıyordu. Orta yaşlı çift kasadan ayrıldıktan sonra arkadaki kadın bir taraftan kendi aldıklarını poşetlere koyarken bir taraftan da kasiyerle sohbet başladı: *“Evli misiniz?”* diye sordu. Kasiyer *“Hayır”* cevabını verince kadın hemen yapıştırdı: *“Evlenmeden önce alacağınız adamı markete getirin test edin. Eğer az önce giden adam gibi davranıyorsa, hayır gelmez, onunla evlenmeyin.”* Kasiyer

güldü, işine devam ederken, “Akşama kadar burada neler görüyorum bilerseniz” der gibi müşteriye baktı.

SİZ GENİŞ GENİŞ ALIŞVERİŞİNİZİ YAPIN BİZ KASADA BEKLERİZ

Birden yandaki kasalardan birinden sesler yükseldi. Herkes o tarafa bakmaya başladı. Kasada sıra bekleyen iki müşteri arasında tartışma çıkmıştı. Bir müşteri işlem sırası geldiği halde unuttuğu bir ürünü aldırma için kızını reyona göndermişti. Onun arkasında beklemekten bunalan müşterilerden biri de avazı çıktığı kadar “Hanım hanım! Lütfen siz ailece, geniş geniş alışverişinizi yapın, biz kasada sizin işinizi bitirmenizi bekleriz” diye bağıyordu. Başka bir kasada da müşteri kasa görevlisine çıkışıyordu. Müşteri aldığı ürünün reyondaki etiket fiyatının daha düşük olduğunu, kasanın aynı ürün için daha pahalı bir fiyat gösterdiğini söylüyordu. Kasa görevlisi çareyi telefona sarılıp acil müdahale ekibini çağırmakta bulmuştu.

VE BİLİNÇLİ SATICI

Baharat ve kurutulmuş sebzeler bölümündeki iki görevli hem sabah akınıyla gelen müşterilere yetişmeye çalışıyor, hem de açık baharatların olduğu raflarda son rötuşları yapıyorlardı. İçlerinden biri yanlarına gelen iri kıyım bir müşteriyi görünce, “Buyurun?.. Aah! Gültekin abi. Hoş geldin. Nasılsın? Hasan bak, Gültekin Abi bizim köyden. Ben yokken gelirse ona sen yardımcı olursun? Ne istersin Gültekin Abi?” diye sordu. Adam kısa bir sohbetten sonra “Hüseyin, iyisinden kırmızı pul biber lazım” dedi. Hüseyin hemen kese kâğıdını aldı ve raftaki kırmızı biber çuvallarından birinin başına gidip doldurmaya başladı. Kırmızı biberlerin fiyat etiketlerini inceleyen Gültekin Abisi, “Hüseyin iyisinden olsun dedim. Bak öbür yandaki biber daha pahalı. Sen ondan ver istersen” diye seslendi. Hüseyin kendinden emin, yaklaşmış, usulca cevap verdi: “Yok abi, o biber aslında daha kötü. Fiyatı ucuz diye müşteri kötü sanıp almıyordu. Satılsın diye fiyatını özellikle artırdılar, sen bana güven, bu en iyisi...”

DİŞ MACUNLARINA YENİLEN ÜMİTSİZ İŞ KADINI

Kadın 20 dakikadır hayretler içerisinde diş macunlarının dizildiği raflara bakıyordu. Köşede bir makyaj ürününün tezgâhında görevli iki genç kız fark ettirmeden kadını izliyor ve kıkırdıyordu. Diş macunlarının karşısında duran kadın sürekli aynı hareketi tekrarlıyordu. Önce birkaç adım geriye gidiyor, bir ressamın tablosuna bakar gibi dizi dizi macunlara bakıyor, sonra onların arasında çok dikkat çekici bir şey görmüş gibi hızla rafa yaklaşıyor, tam elini uzatıp bir kutu alacakken aniden durup, yüzünü buruşturuyor ve yine geri geri gidiyordu. Kadın on dakikadır bu haldeydi. Sonunda kızlardan biri daha fazla kendini tutamadı ve kahkahayı bastı.

Kadın derin bir uykudan uyanmış gibi silkinip gözlerini kırıştırdı. Sonra tekrar dikkatini diş macunlarına verdi... Büyük paketler, küçük paketler, tekli paketler, üçlü paketler, renkli kutular, ışıltılı kutular, beyazlatıcı diş macunları, hoş kokulu, ferahlatan diş macunları, gül kokulu diş macunları, karanfil kokulu diş macunları, dişleri asitten, çürükten koruyan diş macunları, diş minelerine özen gösteren diş macunları, genel bakım için diş macunları, kısmi

bakım için diş macunları, sigara içenler için diş macunları, sigara içmeyenler için diş macunları, sürekli kullanım için diş macunları, periyodik bakım için diş macunları, diş hekimlerinin tavsiyesi olan diş macunları, film yıldızlarının kullandığı diş macunları, çocuklar için diş macunları, yetişkinler için diş macunları, 1.5 yeni liralık diş macunları, 3.5 yeni liralık diş macunları, 5.5 yeni liralık diş macunları, 15.5 yeni liralık diş macunları, 29.5 yeni liralık diş macunları...

Kadın gözlerini yumdu. Bütün bir hafta boyunca yaşadıkları film şeridi gibi gözlerinin önünden geçti. Nelerin üstesinden gelmişti. Ama işte şu diş macunlarının karşısında yaşadığı trajedi kötü biten bir filme benziyordu. Omuzları düştü, ayaklarını sürükleyerek ilerde duran bir görevlinin yanına gidip sordu: “Hiçbir özelliği olmayan, sadece dişlerimi temizleyecek mütevazı bir diş macunu istiyorum. Yardımcı olur musunuz?” Raflardaki 40 bin çeşit ürünün hepsinin yerini bilen görevli yorgun bir tebessümle: “Bizde tevazu sahibi bir diş macunu bulunmaz efendim. Bizim müşterilerimiz öylesini tercih etmez...”

YARDIMLAŞMA BİLİNCİ

Kasaların önündeki boş alanda sıra sıra sepetler duruyordu. Bu sepetlerde cicili bicili naylonlara sarılmış kocaman, kıpkırmızı, pırıl pırıl parlayan elma şekerleri vardı. Elma şekerlerinin sapında yoksul çocuklara yardım eden bir derneğin logosu vardı ve şeker satışlarından sağlanacak paranın yardım için kullanılacağı belirtiliyordu. Sepetlerden birinin başında iki market görevlisi bir yandan çalışıyor bir yandan da laflıyorlardı. Yerdeki paketten elma şekerlerini alıp sepete muntazam olarak yerleştiren görevli, o sırada başka bir paketi açmakta olan görevliye, “Bu dernektekiler çok açığız adamlarmış. Millete yardım yaptırmanın yolunu nasıl da bulmuşlar. Kasalara giden çocuklu müşteriler sinek gibi bu sepetlere yapışıyorlar. Hepsi çocuğunu susturmak için mecburen birer ikişer bu elma şekerlerinden alıyor. Böylece yoksul çocuklara da yardım etmiş oluyorlar” dedi. Öteki görevli işine devam ederek, “Sen yenisin, hikâyenin tamamını biliyorsun” dedi ve ekledi: “Aslında gözleri sonradan açıldı. Geçen sene aynı dernek kasaların yanına yardım kumbaraları koydurmuştu. Zaman zaman dernekten kumbaraları boşaltmak için görevliler geliyorlar, kumbaraların dolmadığını görünce bozulup geri dönüyorlarmış. Kasiyerlerin anlattığına göre, bazen nakit parayla alışveriş yapan müşterilerin üç beş kuruş bıraktığı oluyormuş. Zaten kumbaralardan sadece küçük bozuk paralar çıkıyormuş. Yüz elli, iki yüz yeni liralık alışveriş yapanlar kumbaralara 5, 10 ve 25 kuruşlukları atıyorlarmış. O da çocuklara yardım olsun diye değil ha! Bozukluklar cüzdanlarında, ceplerinde ağırlık yapmasın diye... Neyse dernek müşterilerin merhametinden umudu kesmiş olmalı ki kumbaraları alıp götürdüler. Bir süre sonra da elma şekerlerini getirip sepetlere yerleştirdiler. Eskiden yardım için üç kuruşu esirgeyen müşteriler, şimdi elma şekerlerini hiç düşünmeden kapış kapış alıyor. Böylece yoksul çocukların da yüzü gülüyor.”

DÜZENİN İFLASI... KASANIN İNTİKAMI...

Burası kasiyerin çalıştığı dördüncü büyük marketti. Haftanın yedi gününü çalışarak geçiriyordu. Vardiyalı çalıştığı için bazı günler gece yarısına kadar kalıyordu. Market akşam

22.00'de kapansa da onların kasayı kapatmaları, rapor almaları, ürün sayımı yapmaları geceyi buluyordu. Markette gündelik yaşam onun için bir kâbustu ve yapabileceği tek şey bu kâbusun içinde canını sürüklemekten ibaretti. Diğer insanların işten çıkıp alışverişe geldikleri saatte çalışıyor olmaktan nefret ediyordu. Başkaları gibi hafta sonu tatili yapamamaktan da. Üstelik onun çalışmak zorunda olduğu saatlerde, hayattaki en büyük zevkleri alışveriş yapmak olan ve kendisinin bir ayda kazandığı parayı bir alışverişte harcayan Jüpiter insanlardan da hiç haz etmiyordu.

Ve işte kasanın önündeki sıra yine uzayıp gidiyordu. İşlemine yaptığı müşteri, torbalarını alışveriş arabasına yerleştirip, fişini aldıktan sonra, iyi günler bile demeden çekip gitmişti. Sıradaki kadın o kadar çok şey almıştı ki, bütün bunları torbalara doldurduktan sonra tekrar arabaya sığdırması epeyce zor görünüyordu. Envai çeşit ürün vardı. Gıdadan temizliğe, makyajdan giyime ve ev aletlerine kadar her şeyi almıştı. Kim bilir kaç saatini markette harcamıştı? Acaba o burada alışveriş yaparken çocuklarıyla kim ilgileniyordu? Bakımlı hali ve alışverişteki tatminsizliği çalışan biri olduğunu gösteriyordu. Acaba neden etrafa görmeyen gözlerle bakıyordu? Neden her hareketi kurulu bir robotu andırıyordu? Kasiyer içinden bu soruları sorarken, müşterinin aklından bambaşka şeyler geçiyordu. Cüzdanındaki beş bankaya ait kredi kartlarından dördünün limiti dolmuştu. Bunun olduğuna inanamıyordu. Nasıl bu kadar çok para harcamıştı? Üstelik cebinde bir kuruş nakit de yoktu. Limiti dolmamış olan son kredi kartını kasiyere uzattı, kasiyer aldı ve pos cihazına yerleştirdi. Kısa bir süre sonra cihazdan küçük bir kâğıt çıktı: Yetersiz bakiye! Kasanın intikamı alınmıştı. Tüketim tanrısına bir kurban daha verilmişti.

DUA

Jüpiter... Müşteri yıldızı Jüpiter... Büyümenin, mutluluğun, iyi şansın, finansın, servetin tanrısı. Cesaretimizin kaynağı... Biz hepimiz sana inandık, sana güvendik, sana giderek ibadet ettik: Bilinçsizce alışveriş yaptık, satın aldık, limitlerimizi aştık... Tükettik, tükettik... Ahlaksızca tükettik... Dünyanın yarısı açken karnımızı tıka basa doyurduk, senin kadar büyüdük, sonra da zayıflama merkezlerine para ve ter akıttık. Statü için pahalı markaları satın aldık. O paralarla kaç çocuğun açlıktan kurtulacağını düşünmedik. Düşünsek bile onlara yardım etmek yerine, sosyal sorumluluk kampanyası yapan markaların ürünlerini satın alarak suçluluk duygumuzu bastırdık.

Jüpiter... Yay'ın yöneticisi... Senin yüce tapınağına biz hepimiz tuğla taşıdık, katlar yükselip aşağıdakiler giderek küçüldükçe yüceltiğimizi sandık, kibirlendik, aşağıdakileri görmez olduk. Sonunda Yay'dan çıktık. Lanetlendik! Jüpiter... Bizi affet ve bizden şefkatini esirgeme. Eski bol ve bereketli günleri bize geri ver... Amin... Amen...
